

# Ekonomikos apžvalga: Lietuva

„Swedbank“ makroekonomikos apžvalga

2009 m. rugsėjo mėn.

## Turinys:

Pasaulio apžvalga: pasaulio ekonomika pamažu atsigauna 2

Santrauka: Pasaulio ekonomikų atsigavimas leidžia tikėtis prašviesėjimo ir Švedijos bei Baltijos šalių padangėse 4

Lietuva: laisvas ekonomikos kritimas stabilizavosi 6

„Swedbank“ Ekonominės analizės departamentas, kuris apima ekonomistus iš Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Švedijos paruošė leidinį „*Swedbank Economic Outlook*“. Leidinyje lietuvių kalba mes trumpai pristatysime pasaulio, Švedijos, Latvijos ir Estijos ekonomikų perspektyvas ir didžiausią dėmesį skirsime Lietuvai. Plačiau apie kitas šalis prašome skaityti leidinyje anglų kalba.

Pasaulis:

- Pasaulio ekonomika pamažu atsigauna, tačiau bet kada gali atkristi. Ekonomikos augimą pasaulyje skatina vyriausybės pagalbos priemonės, kurios vėliau bus sustabdytos. Balansus vis dar būtina koreguoti.
- Manome, kad pasaulio ekonomikos kris 1,3% šiais metais, 2010 m. išaugs 2,5%, o 2011 m. - 3%. Tokie ekonomikos augimo tempai yra mažesni už potencialius.

Lietuva:

- Pirmojoje šių metų pusėje užfiksuotas laisvas ekonomikos kritimas stabilizavosi, tačiau ir toliau Lietuvos laukia nemaži iššūkiai. Ekonomikos restruktūrizavimą lemia vidaus paklausos kritimas. Tikimės ekonomikos stabilizavimosi ateinančiais metais.
- Svarbiausios prognozės rizikos yra lėtesnis ekonomikos atsigavimas svarbiausiose Lietuvos prekybos partnerėse ir aukštesnis, nei prognozuojame šiuo metu, nedarbo lygis.

Latvija:

- Ekonomikos kritimas sulėtėjo – manome, kad didžioji dalis BVP nuosmukio jau praityje. Vidaus paklausa ir toliau kris, tačiau jau lėčiau; Eksporto sektoriaus padėties stabilizavimasis leidžia tikėtis teigiamų BVP augimo tempų ateinančių metų viduryje.
- Darbo rinkos restruktūrizavimas tęsiasi, įmonės mažinant sąnaudas. Išorinis konkurencingumas gerėja dėl defliacinių procesų ir produktyvumo augimo. Kiek ilgai ekonomikos nuosmukis užsitęs didele dalimi priklauso nuo vyriausybės sprendimų.

Estija:

- Ekonomikos kritimas Estijoje sustojo – ekonomika pradėjo palaipsniui atsigauti. Po stabilizavimosi ateinančiais metais, 2011 m. ekonomika išaugs 2%. ES struktūriniai fondai skatina investicijas, kurios jau pradėjo kilti iš ypač labai žemų lygių.
- Svarbiausios prognozės rizikos yra padėtis pasaulio ekonomikoje, tačiau neaiškumas dėl tolimesnių sprendimų fiskaliniame sektoriuje išlieka.

Švedija:

- Švedijos eksporto sektorių stipriai paveikė pasaulio ekonomikos nuosmukis. Namų ūkius gelbėja mokesčių sumažinimai ir žemos palūkanų normos. Prognozuojame, kad šiais metais BVP kris 4,5%, bet išaugs 1,2% ir 2,3% atitinkamai 2010 m. ir 2011 metais. Svarbiausias ekonomikos augimo variklis bus namų ūkiai.
- Fiskalinė politika išliks ekspansyvi prognozuojamuoju laikotarpiu. Svarbiausia rizika išlieka pasaulio ekonomikos nuosmukis, išaugęs namų ūkių pažeidžiamumas ir daug pastangų reikalaujantys struktūriniai pokyčiai pramonės sektoriuje.

# Pasaulio apžvalga: pasaulio ekonomika pamažu atsigauna, tačiau vis dar gali „atkristi“.

Šalių BVP prognozės 2008-2011 m.

	2008	2009p	2010p	2011p
JAV	0,4	-2,3	1,3	1,8
Euro zona	0,7	-4,1	0,6	1,3
Vokietija	1,3	-5,5	0,8	1,3
Prancūzija	0,3	-2,7	1,1	1,4
Italija	-1,0	-4,0	0,3	1,0
Ispanija	1,2	-3,3	-0,1	1,3
Jungtinė Karalystė	0,8	-4,0	0,5	1,3
Japonija	0,7	-6,0	1,0	1,4
Kinija	9,0	7,5	8,0	7,5
Indija	7,5	4,8	6,0	6,5
Brazilija	5,3	-1,0	2,5	4,0
Rusija	5,6	-7,0	1,0	4,0
Pasaulis	2,7	1,3	2,5	3,0

Per pastaruosius mėnesius situacija finansų sektoriuje pagerėjo – teigiamas BVP augimas buvo užfiksuotas keliose svarbiausiose pasaulio ekonomikose, o gyventojų, verslo sektoriaus bei finansų rinkos pasitikėjimas sustiprėjo. Naujaisi įmonių lūkesčių indekso duomenys (angl. Purchasing Manager's index) rodo pramonės atsigavimą Azijoje, JAV ir keliose Europos valstybėse. Panašu, kad pasaulio ekonomika pasiekė žemiausią lygį, ir antroje metų pusėje galima tikėtis jos atsigavimo.

Artimiausiu metu ekonomika turėtų atsigauna ir vėl pradėti augti, tačiau vidutinės trukmės laikotarpiu vis dėlto

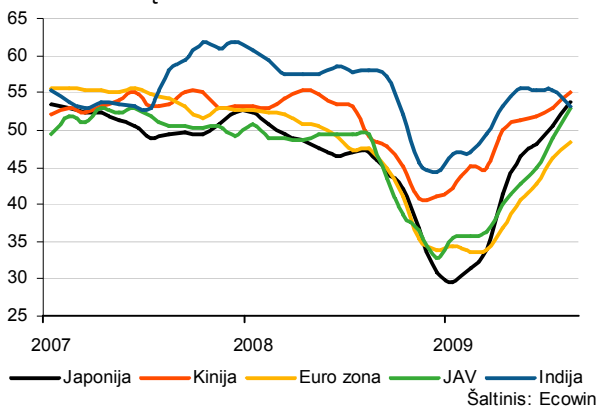
išlieka ekonomikos smukimo rizika. Lėtą ir netolygų atsigavimą sąlygojančių priežasčių dar yra pakankamai: visų pirma, ekonomikų augimas yra tebeskatintamas finansinėmis paramos priemonėmis, įmonių finansus būtina koreguoti (dėl to išiskolinimo sumažinimo procesas tik spartės); be to, įmonės dar nenoriai didina savo gamybos pajėgumus. Kai finansinio skatinimo priemonių poveikio nebeliks – ekonomikos augimas gali sulėtėti.

Prognozuojame, kad pasaulio ekonomika šiais metais sumažės 1,3%, o 2010 ir 2011 m. atitinkamai padidės 2,5% ir 3%. Tai reiškia, kad BVP augimas bus mažesnis už iki ekonomikos ir finansų

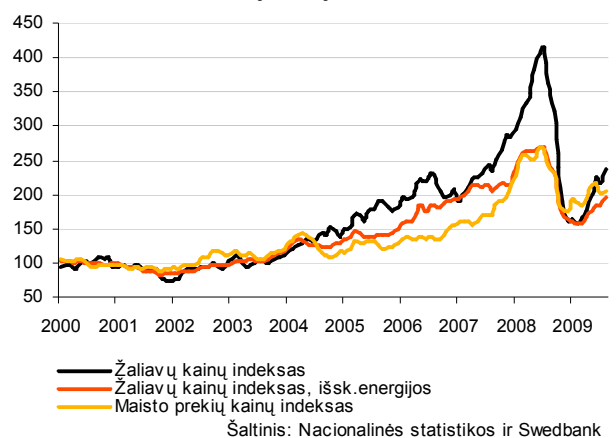
krizės vyravusį 5% augimą, o taip pat ir už vidutinį 3,5% augimą per pastaruosius 20 metų (šis skaičius yra geriausias potencialaus pasaulio ekonomikos augimo rodiklis).

Didžiausiose EBPO šalyse ekonomikos augimas išliks menkas, kai tuo tarpu BRIC grupės šalių (Brazilijos, Rusijos, Indijos ir Kinijos) ekonomikos pasieks iki krizės buvusius augimo tempus kur kas greičiau. Ypač Azijoje, kurioje ekonomikos skatinimo galimybės yra gana didelės, o vidiniai disbalansai – maži. Kita vertus, JAV, Jungtinėje karalystėje, Ispanijoje ir Airijoje – t. y. šalyse, kuriose namų ūkiai pertvarko finansus (t. y. mažina išlaidas ir

Įmonių lūkesčių indeksas (PMI), įvertinus sezoniškumą



Pasaulio rinkos žaliavų kainų indeksai



skolas), o valdžios sektoriaus biudžeto balansai blogėja – ekonominis, socialinis ir politinis krizės poveikis bus didesnis. Taigi, atotrūkis tarp Vakarų ir Rytų ekonomikų mažėja.

Mūsų pasaulio ekonomikos prognozės sudarytos atsižvelgiant į politinę padėtį, verslo sektoriaus bei namų ūkių pasitikėjimo rodiklius, fiskalinės ir monetarinės politikos skatinimo priemonės, pasaulines prekių kainas, nekilnojamo turto rinkų bei finansų rinkų prognozes. Nors išėjimo iš krizės strategijos bus skelbiamos jau neužilgo, valdžios sektoriaus biudžeto pagerėjimo galima tikėtis ne anksčiau kaip 2011 metais. Tikėtina, kad nuo 2007 m. iki 2014 m. valstybės skola G20 šalyse išaugs 40 procentinių punktų, o laikotarpio pabaigoje kai kuriose šalyse ji gali viršyti 100% BVP. Ypač JAV ir Jungtinės Karalystės finansinio skatinimo paketų naudojimo proceso pabaiga bus sunki - skola sparčiai didėja, o centriniai bankai valdžios skolą įtraukė į savo balansus.

Defliacijos grėsmė sumažėjo, o svarbiausia rizika vidutinės trukmės laikotarpiu dabar tapo pernelyg didelė infliacija. Trumpuoju laikotarpiu ekonomikos plėtros atotrūkis nuo potencialaus augimo išliks aukštas beveik visose šalyse, o aukštas nedarbo lygis sustabdys kainų augimą. Be to, labai svarbu nesusilpninti pasitikėjimo centrinių bankų pažadu išlaikyti kainų stabilumą. Viena vertus, centrinių bankų tikslas yra paremti ekonomiką ir fiskalinį sektorių, išlaikant valdžios skolą savo balansuose ir nedidinant palūkanų normų; antra vertus,

bankai gali laiku padidinti palūkanų normas, kad būtų užkirstas kelias infliacijos augimui.

Manome, kad JAV Federalinis rezervų bankas ir Anglijos Centrinis bankas bazines palūkanų normas pradės didinti antrąjį 2010 m. pusę, o ECB jų pavyzdžiu paseks 2011 m. pradžioje. Panašu, kad palūkanų normos bus didinamos palaipsniui ir gana lėtai tam, kad nesudarytų kliūčių ekonomikos atsigavimui. Prognozuojame, kad 2011 m. pabaigoje vidutinė bazinė palūkanų norma bus apie 2-2,5%. Dėl spartesnio ekonomikos augimo ir infliacijos 10 metų obligacijų palūkanų normos 2011 m. vidutiniškai padidės iki 4,5% (Europoje jos kils ne taip sparčiai, kaip JAV).

Atsižvelgdami į pinigų ir biudžeto politiką manome, kad JAV dolerio kursas euro atžvilgiu 2009 m. turėtų kristi, o 2010 ir 2011 m. - pakilti, sustiprėjus JAV ekonomikos augimo perspektyvoms palyginti su euro zona, ir padidėjus lūkesčiams dėl palūkanų normų didinimo. Stiprus JAV dolerio kurso kritimas nėra numatytas mūsų scenarijuje - manome, kad pasitikėjimas JAV pinigų politika, kuria siekiama išlaikyti kainų stabilumą, nesumažės.

Prognozuojame, kad šiais metais vidutinė naftos kaina bus 60 dolerių už barelį, o 2010 ir 2011 m. atitinkamai pakils iki 70 ir 80 dolerių. Apžvalgos rašymo metu naftos kaina svyravo apie 70 JAV doleriu už barelį – tai reiškia, kad tolimesnis naftos kainos augimo tempas sulėtės (naftos kaina beveik padvigubėjo nuo 2008 m. pabaigos)

Metallų kainos taip pat pradėjo kilti nuo gana žemų lygių, o tuo tarpu maisto produktų kainos išlieka stabilios, palyginti su šių metų pradžia, ir neturėtų kilti taip greitai, kaip metallų kainos. Liepos mėnesį būsto kainos JAV padidėjo pirmą kartą per 35 mėnesius, tačiau kol kas anksti spręsti, ar jų augimo tendencija jau prasidėjo, ar dar ne. Kai kuriose Europos šalyse, tokiose kaip Jungtinė Karalystė ir Ispanija, padėtis nekilnojamo turto rinkose dar gali keistis. Pokyčiai tose šalyse, kurioms didžiaja dalimi pavyko išvengti didelio būsto kainų kritimo, gali įvykti vėliau, kai bazinės palūkanos pradės kilti. Pagrindinė nekilnojamojo turto rinkos rizika yra didelis nedarbo lygis, palūkanų normos ir lūkesčiai.

Ekonomikos, finansų sektoriaus ir įvairių turto rinkų atsigavimas ypač priklauso nuo to, ar ir toliau bus įgyvendinamos skatinimo priemonės. Tuo pačiu dėl spartaus likvidumo didėjimo metu didėja naujų burbulų nekilnojamojo turto rinkoje rizika. Todėl labai svarbu, kad reformos, skirtas finansinio ir kainų stabilumo didinimui, centriniai bankai įgyvendintų iki galo, ir kad sumažėtų finansų sektoriaus reguliavimo procikliškumas. Sparčiai atsigaunant ekonomikai, reformų tempas gali sumažėti, o lėtesnio ekonomikos atsigavimo perspektyvos, kurias mes ir prognozuojame, didina tikimybę, kad reformos bus įvykdytos.

## Faktas

## "Swedbank" prognozės

	2009-09-28	2009-12-31	2010-06-30	2010-12-31	2011-06-30	2011-12-31
Bazinės palūkanų normos						
Fed, JAV	0,25	0,25	0,25	1,00	1,50	2,50
Japonijos bankas	0,10	0,10	0,10	0,10	0,50	0,75
ECB, Euro zona	1,00	1,00	1,00	1,00	1,75	2,50
Anglijos bankas	0,50	0,50	0,50	0,75	1,50	2,25
Valiutų kursai						
EUR/USD	1,47	1,48	1,40	1,32	1,28	1,22

# Pasaulio ekonomikų atsigavimas leidžia tikėtis prašviesėjimo ir Švedijos bei Baltijos šalių padangėse – tačiau reformos yra būtinos siekiant stabilaus ekonomikos augimo.

## Ekonomikos prognozės, 2007-2011 m.

	2007	2008	2009p	2010p	2011p
Lietuva	8,9	3,0	-16,0	-3,0	2,5
Latvija	10,0	-4,6	-18,0	-2,0	3,0
Estija	7,2	-3,6	-13,5	0,0	2,0
Švedija	2,6	-0,2	-4,6	1,5	2,3
Pasaulis	4,9	2,7	1,3	2,5	3,0

Šių metų vasarą ir ankstyvą rudenį pasirodė kuklių, tačiau užtikrintų ženklų, kad pasaulio ekonomika jau pasiekė dugną ir pradeda pamažu atsigauti. Svarbiausių Švedijos bei Baltijos šalių eksporto partnerių ekonomikų recesijai artėjant prie pabaigos, tuo pačiu gerėja ir Švedijos ir Baltijos šalių ekonomikų augimo perspektyvos. Ekonomikoms atsigauti padės geresnis finansinio sektoriaus funkcionavimas, padidėjusi Švedijos ir Baltijos šalių prekių paklausa ir labiau optimistiškesni gyventojų, įmonių bei finansinių įstaigų pasitikėjimo rodikliai padės. Būtina pabrėžti, kad daugelio šalių ekonomikos vis dar išlieka ypač priklausomos nuo centrinių bankų bei vyriausybės ekonomikos skatinimo planų: be šių priemonių, ekonomikos atsigavimas Švedijoje nusikeltų vėlesniems laikams, o Baltijos šalys pereitų į stabilizavimosi etapą ne ateinančiais metais, kaip šiuo metu prognozuojame, o žymiai vėliau.

Nepaisant dabartinių sąlyginai tvirtų pirmųjų atsigavimo žingsnių, vidutiniuoju

ir ilguoju laikotarpiu šalių ekonomikų augimas bus lėtas ir netolygus. Tebesitęsiantis finansų pertvarkymas (t. y. išlaidų ir skolų mažinimas) verslo sektoriuje bus ypač svarbi kliūtis ekonomikos plėtrai ateinančiais metais. Taip pat yra tikėtina, kad centrinių bankų palūkanų normos bus pakeltos iš dabartinių žemųjų nepaėjus nei metams. Daugelis vyriausybės jau dabar pradėjo planuoti biudžetų peržiūrėjimą – manome, 2011 ir 2012 m. mokesčiai bus vėl pakelti, o išlaidos sumažintos.

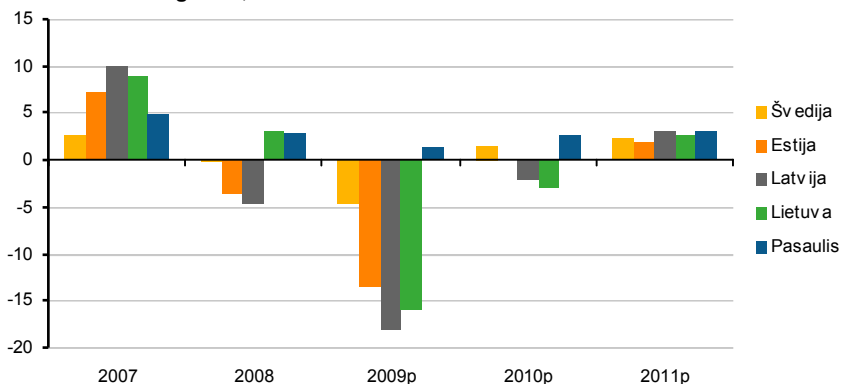
Švedijos ekonomika šiais metais susitrauks 4,7%. Ateinantiems metams prognozuojame vis dar menką, tačiau jau teigiamą, 1,2% ekonomikos augimą. 2011 m. ekonomikos augimas pasiekės potencialų ir bus lygus 2,2%. Svarbiausias ekonomikos augimo variklis artimiausiu metu bus namų ūkiai: realios disponuojamosios pajamos prognozuojamu laikotarpiu (2009 – 2011 m.) išaugs dėl mokesčių sumažinimo, mažų palūkanų normų bei mažos infliacijos. Mūsų lūkesčiai dėl eksporto

augimo prognozuojamu laikotarpiu yra optimistiški, tačiau silpna investicinių produktų paklausa ir stiprus valiutos kursas iš dalies trukdys eksportui atsigauti. Gamybos pajėgumų panaudojimas yra beveik žemiausiam istoriškai užfiksuotame lygyje, todėl tikėtina, kad investicijos pradės augti anksčiausiai 2010 m. pabaigoje. Valstybių ekonomikos skatinimo priemonės vis dar padeda ekonomikos augimui, tačiau jų įtaka pamažu silpsta. 2011 m. pabaigoje, Švedijos centrinis bankas Riksbank, tikėtina, pakels bazinę palūkanų normą iki 3%, t. y. tokio lygio, kuris jau turės įtakos mažiausias pajamas gaunančių namų ūkių vartojimo bei taupymo sprendimams. Būtina paminėti, kad tik viena trečioji ekonomikos nuosmukio laikotarpiu priimtų biudžeto pataisų buvo laikinos, todėl fiskalinė politika išliks ekspansyvi 2010 ir 2011 metais.

Baltijos šalių BVP kritimo tempai jau lėtėja, tačiau dar teks gana ilgokai palaukti teigiamų ekonomikos augimo. Baltijos šalių ekonomikos šiais metais kris 13-18%. Kitais metais Lietuvos ir Latvijos ekonomikos smuks toliau, nors ir gerokai mažesniais tempais, o Estijos ekonomika stabilizuosis. 2011 m. prognozuojame 2-3% ekonomikos augimą. Vidaus paklausa išliks silpna, visų pirma, dėl griežtos fiskalinės politikos bei menkos išorės paklausos (silpna išorės paklausa išlieka tokia dėl disponuojamų pajamų sumažėjimo ir įmonių personalo bei kapitalo išlaidų mažinimo). Nedarbo lygis 2010 m. gali išaugti iki 15-20%.

Pirmoji, padedama pasaulio ekonomikos pakilimo, pradės atsigauti Estijos ekonomika. Griežta fiskalinė politika ir išorės parama padės išlaikyti stabilų valiutos kursą ir padidins euro įvedimo

## Ekonomikos augimas, %



Šaltinis: Nacionalinės statistikos, Swedbank prognozės

tikimybę, kurio tikimės anksčiausiai 2011 metais. Svarbiausia kliūtis euro įvedimui yra biudžeto deficito kriterijus - kiti Maastrichto kriterijai, pavyzdžiui, infliacijos, valstybės skolos, palūkanų normos nėra tokie problematiški. Be to, šiuo metu visose trijose Baltijos šalyse yra užfiksuoti einamosios sąskaitos pertekliai, nors daugiausia tai yra defliacinių procesų pasekmė.

2011 m. visų keturių šalių ekonomikos turėtų išaugti 2-3%. Švedijoje atotrūkis tarp potencialaus ir esamo BVP augimo ims mažėti, o Baltijos šalių augimas išliks mažesnis potencialų (potencialus Baltijos šalių augimas manome yra mažesnis už vidutinį praėjusių penkerių metų augimą). Taigi, praeis nemažai laiko iki tol, kol nedarbo lygis visose šiose šalyse sumažės.

Pagrindinė rizika tolimesnei Švedijos ekonomikos plėtrai yra nedarbo lygio padidėjimas iki daugiau nei prognozuojamo šiuo metu 11-12% lygio. Daugelyje pramonės šakų šiuo metu vyksta struktūriniai pokyčiai, todėl darbo užmokesčio svyravimus yra sunku

numatyti. Tuo tarpu namų ūkiai šiuo metu didina savo išsiskolinimo lygį, paskatinti mažesnių nei įprasta palūkanų normų ir tebesitęsiančio būsto kainų augimo – tačiau jie gali susidurti su sunkumais vidutiniu lygiu ir ilguoju laikotarpiu, kuomet palūkanų normos ir nedarbo lygis išaugs.

Dėl Baltijos valstybių griežtos taupymo politikos ekonomikos augimas išliks vangus ilguoju laikotarpiu. Artimiausiu laikotarpiu išlieka rizika, kad vidaus politikos problemos dėl biudžeto sumažinimo gali pakenkti Latvijos santykiams su tarptautinėmis institucijomis bei sukelti pavojų tolesnėms išorinės pagalbos išmokoms. Taip pat kyla neaiškumų ir dėl to, ar Lietuvai prireiks paramos iš išorės, nors iki šiol mokesčių politikos pokyčiai, buvo pakankami. Visų trijų Baltijos šalių ekonomikos restruktūrizavimas ilgalaikėje perspektyvoje gali iš esmės pagerinti konkurencingumą, taip pritraukiant daugiau tiesioginių užsienio investicijų, kuomet pasaulio kapitalo srautai vėl ims didėti.

Viena, ko buvo pasimokyta iš Švedijos finansų ir nekilnojamojo turto krizės 1990-aisiais metais, yra tai, kad svarbu sukurti patikimas makroekonomikos sąlygas ir taip sušvelninti ekonomikos disbalansus. Pasibaigus krizei, Švedijos ekonominėje politikoje ypač didelis dėmesys buvo skiriamas makroekonomikos stabilumui. Taigi, Švedija pasitiko dabartinę krizę turėdama stabilius valdžios finansus ir gerai veikiančias finansų sektoriaus reguliavimo institucijas. Sunkmetis 1990-aisiais metais taip pat parodė, kad reformų vykdymas turėtų paspartėti pasibaigus krizei, t. y. reiktų sušvelninti produktų rinkų reguliavimą, reformuoti pensijų sistemą ir kt. Darbo našumas 1990-aisiais metais dėl to augo greičiau. Kuomet dabartinis sunkmetis pasibaigs – o tai gali užtrukti kelerius metus – Baltijos šalių balansai, tiek išorės, tiek vidaus, bus geresnėje padėtyje nei prieš krizę. Ekonomių restruktūrizavimas bus skausmingas, tačiau po kelerių metų galime tikėtis pakankamo atlygio.

# Lietuva: laisvas ekonomikos kritimas stabilizavosi, tačiau fundamentalus ekonomikos restruktūrizavimas yra būtinas

Pagrindiniai ekonomikos rodikliai, 2007-2011 m.

	2007	2008	2009p	2010p	2011p
BVP augimas, %	8,9	3,0	-16,0	-3,0	2,5
BVP, mln LTL	98 139	111 499	94 127	90 847	94 980
VKI vidutinis augimas, %	5,7	10,9	5,0	1,0	1,0
Nedarbo lygis, %	4,3	5,8	14,5	16,0	15,5
Vidutinis metinis realus neto atlyginimo augimas, %	17,7	11,2	-10,0	-5,0	0,0
Prekių ir paslaugų eksporto augimas, %	9,2	25,4	-27,0	-2,0	8,0
Prekių ir paslaugų importo augimas, %	15,9	18,3	-37,6	-1,3	7,4
Prekybos ir paslaugų balansas, % BVP	-13,4	-10,5	-0,3	1,0	1,3
Einamosios sąskaitos balansas, % BVP	-14,6	-11,6	1,0	1,0	1,0
Einamosios ir kapitalo sąsk. balansas, % BVP	-12,8	-9,7	3,0	3,0	3,0
TUI įplaukos, % BVP	5,2	3,8	1,0	1,0	1,5
Bendras įsiskolinimas užsieniui, % BVP	72,3	71,4	78,0	76,0	75,0
Valdžios sektoriaus balansas, % BVP	-1,2	-3,2	-8,0	-7,0	-3,0
Valdžios sektoriaus bendroji skola, % BVP	17,0	15,6	30,0	40,0	50,0

Šaltinis: Swedbank

Pirmąjį šių metų pusmetį Lietuvos ekonomika sparčiai nэрė į recesiją. Po sąlyginai drastiško smukimo pirmąjį ketvirtį, ekonomika krito dar labiau antrąjį šių metų ketvirtį – 20,2%, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus. Labiausiai sumažėjo išlaidos investicijoms ir namų ūkių vartojimas, o dėl smukusių importo apimčių grynojo eksporto poveikis bendram BVP augimui buvo teigiamas.

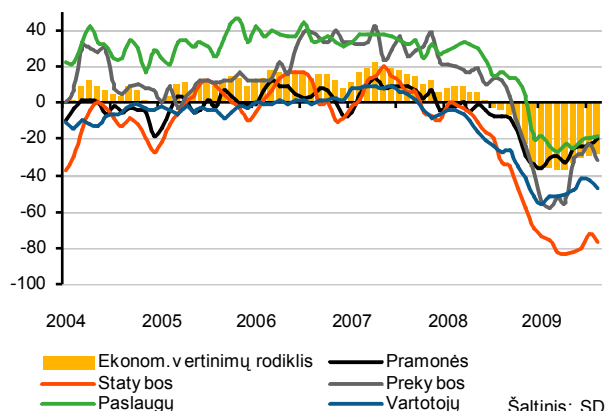
Nepaisant neseniai išgirstų teigiamų naujienų apie pirmuosius ekonomikos atsigavimo požymius didžiosiose pasaulio

valstybėse, nežymiai sustiprėjusio Lietuvos vartotojų ir įmonių pasitikėjimo bei slūgstant didelių pramonės sektoriaus nuosmukiams, kurie buvo užregistruoti metų pradžioje, ekonomikos atsigavimo požymių mums dar teks ilgokai palaukti. Ekonomikos nuosmukio laikotarpis nesibaigė – dėl kylančio nedarbo lygio, kuris antrajame ketvirtyje siekė 13,6%, išlieka klausimas, kada namų ūkio pasitikėjimo rodikliai vėl ims silpnėti. Nekilnojamojo turto rinka dugno nepasiekė – blogėjant padėčiai darbo rinkoje galima

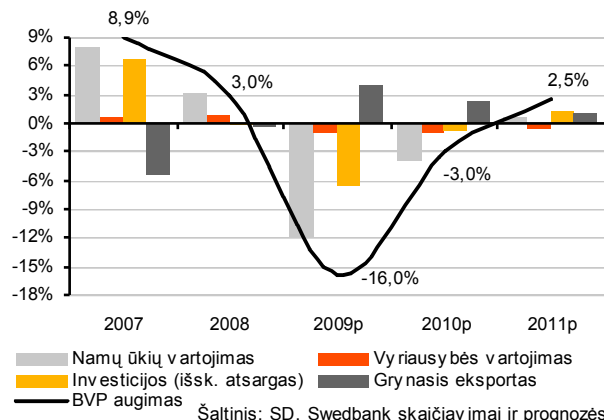
tikėtis dar didesnio kainų kritimo.

Praėjusiose apžvalgose pabrėžėme, kad išlieka didelė tikimybė, kad Lietuvos ekonomikos augimas kris dar labiau negu prognozuojame. Atsižvelgiant į dabartinius nedrašius tam tikro ekonomikos stabilizavimosi požymius svarbiausiose Lietuvos prekybos partnerėse, ši tikimybė gerokai sumažėjo. Svarbiausia ekonomikos augimo rizika išlieka lėtas ir nestabilus ekonomikos atsigavimas ES valstybėse narėse, kuris pakenks mūsų eksporto perspektyvoms labiau, nei prognozuojame

## Ekonominių vertinimų rodiklis



## Indėlis į BVP augimą



šiuo metu. Sparčiau kylantis nedarbo lygis dar labiau sumažintų vartotojų pasitikėjimą ir išlaidas, ir tuo pačiu turėtų neigiamą grįžtamąjį poveikį verslo pajamoms, investicijoms bei sąlygotų tolesnį nedarbo lygio augimą. Be to, jei žaliavų kainos pasaulyje ateinančiais metais kiltų labiau nei numanome šiuo metu, gyventojų išlaidos mokesčiams už elektros energiją ir bendrovių nuostoliai gali dar labiau išaugti.

## Didžiausi pokyčiai vidaus paklausos sektoriuose šiais metais, ekonomikos stabilizavimasis numatomas 2010 m.

Prognozuojame, kad šiais metais ekonomikos kritimas sieks apie 16%. Ateinančiais metais numatome tam tikrą ekonomikos stabilizavimąsi, nepaisant Ignalinos atominės elektrinės uždarymo, ir ~3% BVP kritimą. Ekonomikos atsigavimo ir 2,5% BVP augimo tempo tikimės 2011 metais. Ekonomikos smukimą skatina vidaus paklausos, ypač investicijų ir namų ūkių vartojimo, mažėjimas, o grynojo eksporto poveikis bendram BVP augimui per prognozuojamą laikotarpį išliks teigiamas. Ekonomika koreguosis smunkant kainoms ir darbo užmokesčiui bei persitvarkant visai ekonomikai. Nuo šių metų pradžios Lietuvoje gana sparčiai mažėjo paskolų apimtys – bendrų įsiskolinimų mažėjimas tęsis likusius šių metų mėnesius ir kitais metais. Ekonomikos atsigavimas priklausys nuo svarbiausių mūsų šalies prekybos partnerių – jeigu jų ekonomikų atsigavimas bus lėtas ir nestabilus, mūsų ekonomikos nuosmukis užsitęs ilgiau.

## 1. Teigiamas grynojo eksporto poveikis BVP

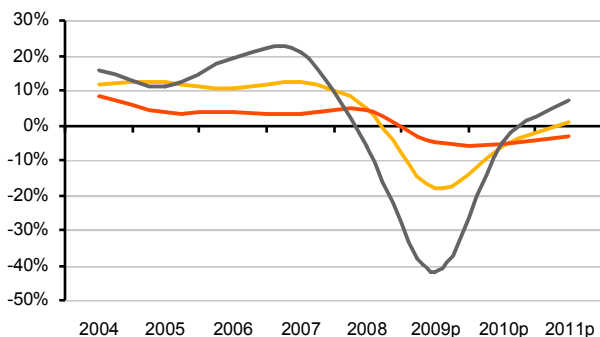
Šiuos ir 2010-2011 m. grynas eksportas dėl smarkiai smunkančių importo apimčių BVP augimui turės teigiamą poveikį. Nominalus prekių eksporto kritimas pirmąjį 2009 m. pusmetį buvo 31%, tačiau „laisvas kritimas“, buvęs pirmąjį ketvirtį, baigėsi. ES valstybėse, kurios yra svarbiausios Lietuvos prekybos partnerės, jau pastebimi pirmieji ekonomikos atsigavimo požymiai. Todėl tikimės, kad eksportas atsigaivinti pradės 2009 m. pabaigoje ir 2010 metais. Manome, kad kai kurie į eksportą orientuoti pramonės sektoriai (t.y. mašinų ir įrengimų, chemijos (trašų), metalų apdirbimas), į kuriuos buvo daug investuojama praėjusiais metais, atsigaivins iš karto, kai pradės didėti pasaulio paklausa. Valiutų kursų kritimas Lenkijoje, Rusijoje, Ukrainoje ir Baltarusijoje, dėl kurio pirmąjį ketvirtį sumažėjo Lietuvos eksporto konkurencingumas, stabilizavosi ir taip pat turėtų prisidėti prie palankesnių eksporto perspektyvų. Pirmąjį šių metų pusmetį paslaugų eksportas sumažėjo 19%, iš kurių daugiausia krito transporto paslaugos. Transporto, ypač kelių transporto, paslaugų sektorius susiduria su daugybe problemų dėl iki praėjusių metų užsitęsusių ypač sparčios plėtros (ir dėl to įsigyto pernelyg didelio sunkvežimių parko), vežėjų iš Lenkijos, Latvijos, Bulgarijos ir Rumunijos konkurencijos ir pasikeitusio komercinių bankų požiūrio, kurių nuomone, transporto ir statybos sektoriai šiuo metu yra rizikingiausi. Prognozuojame, kad šiais metais prekių ir paslaugų eksportas sumažės 21%, o kitais metais – dar 4%. Teigiamo (apie 6%) eksporto augimo galima tikėtis 2011 metais.

Prekių importas, kurio nominalus augimas pernai siekė 18,7%, pirmąjį šių metų pusmetį sumažėjo 43,5%, tačiau spartus

importo smukimas pastaraisiais mėnesiais šiek tiek stabilizavosi. Investicinių prekių dalis importo struktūroje pradėjo mažėti jau pernai, o pirmoje šių metų pusėje neigiamas augimas siekė net 62,7%. Prognozuojame, kad realus prekių ir paslaugų importo kritimas šiais metais bus apie 28% dėl susilpnėjusios vartotojų perkamosios galios ir įmonių investicinių planų atsisakymo ar atidėjimo. Nors investicinių ir galutinio vartojimo prekių vidaus paklausa kitais metais nedidės, dujų importo padidėjimas po Ignalinos atominės elektrinės uždarymo apribos realų importo mažėjimą ateinančiais metais. Prognozuojame, kad importas kris 8-9% 2010 m., o 2011 m. pradės iš lėto atsigaivinti ir paaugės 2-3%.

Einamosios sąskaitos deficitas, kuris 2008 m. pasiekė 11,6% BVP, sparčiai mažėjo nuo praėjusių metų pabaigos, o šių metų pirmąjį pusmetį buvo registruojamas nors ir nedidelis (0,2% BVP), bet einamosios sąskaitos perviršis. Manome, kad einamosios sąskaitos perviršis prognozuojamu laikotarpiu sudarys apie 1% BVP dėl pagerėjusio užsienio prekybos balanso. Kitas svarbus veiksnys, sąlygojantis teigiamą einamosios sąskaitos balansą, yra gerėjantis pajamų deficitas, kuris pernai sumažėjo apie 10%, o pirmoje šių metų pusėje pagerėjo dar 62%, lyginant su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus (rezultatas didele dalimi priklauso nuo reinvestuoto TUI pelno sumažėjimo). Transporto paslaugų paklausa toliau krenta, todėl mažėjantis paslaugų sąskaitos perviršis ir toliau išliks svarbus veiksnys, stumiantis einamosios sąskaitos balansą į neigiamą pusę. Didesnės apimties ir spartesnis ES lėšų panaudojimas didina kapitalo sąskaitos perviršį, o tiesioginių užsienio investicijų (TUI) srautai ir toliau bus nedideli. TUI įplaukos į Lietuvą buvo menkos net ir praėjusiais spartaus augimo metais, o TUI dalis į pramonės sektorius mažėjo jau kelerius pastaruosius metus.

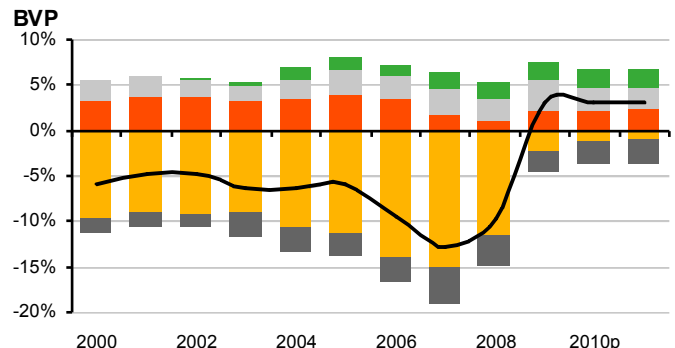
Vidaus paklausos augimas



— Namų ūkių vartojimas — Vyriausybės vartojimas — Investicijos (išsk. atsargas)

Šaltinis: SD, Swedbank prognozės

Einamosios ir kapitalo sąskaitos balansas, % BVP



— Prekės — Pajamos — Kapitalo sąskaita — Paslaugos — Einamieji pervidimai — Balansas

Šaltinis: LB, Swedbank skaičiai ir prognozės

Šių srautų padidėjimo galima tikėtis tik tada, kai pagerės bendros makroekonominės sąlygos, išnyks neapibrėžtumai mokesčių srityje ir valdžios politikoje, ir kai užsienio investuotojai pamatys stabilaus ekonomikos augimo požymių visame Baltijos regione.

## 2. Investicijų smukimas ypač spartus

Griežtos skolinimo sąlygos, akivaizdus vidaus paklausos sumažėjimas ir abejonės dėl paklausos pasaulinėje rinkoje verčia bendroves atsisakyti savo investicinių planų arba juos atidėti neribotam laikui. Antrajame 2009 m. ketvirtyje investicijos (išsk. atsargas) sumažėjo 39,8%, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus. Labai panašus metinis investicijų (išsk. atsargas) kritimas užfiksuotas ir pirmajame 2009 m. ketvirtyje. Bendrovės savo investicinius planus pradėjo koreguoti jau 2008 m. viduryje: iki praėjusių metų pradžios investicijos sparčiai augo (2005-2007 m. vidutiniškai 17,1%), o antrasis šių metų ketvirtis buvo penktas iš eilės ketvirtis, kuomet užfiksuotas neigiamas metinis investicijų augimo tempas.

Investicijos išliks menkos ir prognozuojamu laikotarpiu - 2009 m. investicijos kris apie 42%, o 2010 – dar 5%. Dėl menkų ekonomikos augimo perspektyvų ir, tikėtina, išlikusių griežtų kreditavimo sąlygų, investicijų atsisavimo dar reikės ilgokai palaukti. Investicijų atsisavimo, daugiausia į eksportą orientuotose sektoriuose, tikimės ne anksčiau kaip 2010 m. pabaigoje.

Didžioji investicijų į ilgalaikį kapitalą dalis, kaip ir praėjusiais metais, ir toliau tenka statybai (gyvenamųjų ir negyvenamųjų namų sektoriui, infrastruktūros projektams – keliams, tiltams ir t. t.). Tuo tarpu investicijos į produktyvias gamybos priemones, kurios

yra būtinos ekonomikos konkurencingumui didinti (mašinoms, įrengimams ir įrankiams įsigyti), sudaro kur kas mažesnę investicijų dalį. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad pastarasis rodiklis mažėjo nuo 2004 m., o statybos investicijų – atitinkamai didėjo. Didžiausia investicijų dalis, kaip ir anksčiau, tenka nekilnojamojo turto veiklos sektoriui. Tačiau neabejojame, kad šis rodiklis šiais metais labai sumažės dėl sąstingio nekilnojamojo turto rinkoje, o investicijų dalis, tenkanti pramonės sektoriui, padidės.

Padėtį investicijų srityje iš dalies pagerina projektai (infrastruktūros, visuomeninių pastatų ir kt.), bendrai finansuojami ES struktūrinių fondų lėšomis. Lėšų panaudojimo taisyklės, kurios šių metų pradžioje buvo supaprastintos, ir tvirtas valstybės sektoriaus apsisprendimas išnaudoti visas ES paramos teikiamas galimybes paspartins šių lėšų panaudojimą. Kaip numatyta ekonomikos skatinimo plane, vyriausybė labai daug dėmesio kreipia į energijos vartojimo efektyvumo didinimą daugiabučiuose bei visuomeninių pastatų remontavimo darbus, kuriuos turėtų šiek tiek sušvelninti ekonomikos nuosmukio poveikį statybos bendrovėms.

Akivaizdu, kad nekilnojamojo turto sektoriaus aktyvumas išliks menkas ir ateityje: kol kas nėra požymių, kad šis sektorius jau būtų pasiekęs dugną - nekilnojamojo turto kainos kris dar labiau, kadangi perteklinę pasiūlą vargu ar pavyks greitai panaikinti, o padėtis darbo rinkoje blogės dar labiau. Praėjusiais metais būsto kainos Lietuvoje iš viso sumažėjo apie 25-30%, labiausiai smuko naujos statybos gyvenamųjų namų kainos. Būsto sandorių skaičius smuktelėjo ypač drastiškai – praėjusiais metais jų skaičius krito 32% palyginti su 2007 m., o pirmoje šių metų pusėje pagal išankstinius apskaičiavimus sutarčių skaičius sumažėjo beveik 60% per metus. Manome, kad ateinančiais metais

būsto sandorių skaičius dar labiau sumažės dėl blogėjančios padėties darbo rinkoje, t. y. augančio nedarbo lygio ir smunkančių pajamų. Namų statybos apimtys ateinančiais metais išliks nedidelės – tikėtina, kad per ateinančius dvejus metus šalyje nebus vykdomi jokie gyvenamųjų namų statybos projektai. Tokia projektų stoka iš dalies atspindi nekilnojamojo turto statybos bendrovių pastangas kuo greičiau atgaivinti rinką. Tačiau vargu, ar greitai pavyks panaikinti perteklinę butų pasiūlą – nors antrajame 2009 m. ketvirtyje baigtų statyti pastatų sumažėjo 56,7%, palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, naujų butų pasiūla 2008 m. dar paaugo 27%.

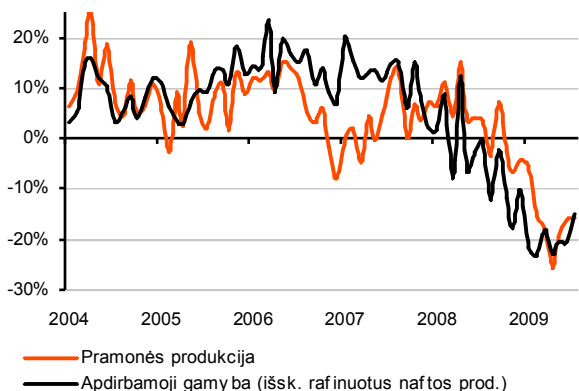
Manome, kad nekilnojamojo turto rinka turi galimybę atsigaivinti maždaug 2011 m. viduryje ar pabaigoje. Būsto kainos iš pradžių kils nežymiai, tačiau jos gali vėl išaugti sumažėjus pasiūlai, grįžus palankesnėms kreditavimo sąlygoms ir užmiršus dabartines nekilnojamojo turto rinkos problemas.

## 3. Infliacija, darbo rinka, darbo užmokestis ir produktyvumas

### 3.1. Padėtis darbo rinkoje ir toliau blogės

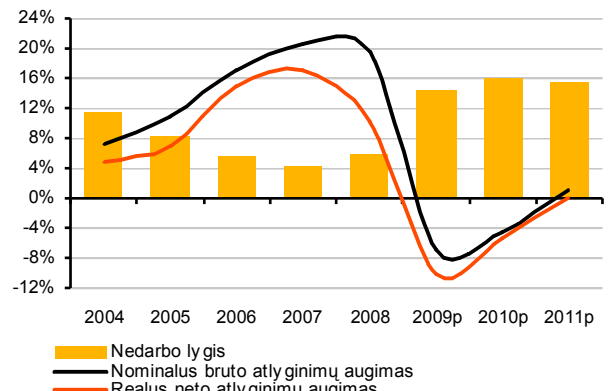
Antrąjį 2009 m. ketvirtį nedarbas Lietuvoje išaugo 13,6%, pasiekdamas 2003 m. pirmojo ketvirčio lygį. Prognozuojame, kad bedarbystė toliau augs, ir šiais metais vidutinis nedarbo lygis metus pasieks 14,5%, o 2010 m. išaugs iki 16%. Išaugus bedarbių skaičiui toliau mažės darbo užmokestis ir vartojimas. Šiais metais užimtumas vidutiniškai sumažės 9%, o kitais metais – 3%. Krizei pasiekus dugną, dirbančiųjų skaičius sumažės iki 2001-2002 m. lygio (t. y. apie 1,35 mln.). Naujos darbo vietos bus pradėtos kurti tik kitų metų pabaigoje ar net 2011 m. pradžioje. 2011 m. nedarbo lygis turėtų nežymiai

Pramonės produkcijos metinis pokytis



Saltinis: SD

Darbo rinka



Saltinis: SD, Swedbank prognozės

sumažėti iki 15,5%.

Didžiausią įtaką darbo rinkos padėčiai ir toliau turės ekonomikos nuosmukis bei įmonių bankrotai. Dėl pesimistinių nuotaikų mažėja vidaus paklausa, o tai savo ruožtu skatina įmonių pajamų ir užimtumo kritimą. Verslo sektorius, susidūręs su neigiamu darbo našumo problema, pirmasis prisitaikė prie pasikeitusių sąlygų. Nors darbuotojų skaičius smarkiai sumažėjo, akivaizdu, kad dar nepakankamai, todėl reikia laukti naujos darbuotojų atleidimų bangos. Tačiau valstybės sektorius dar tik pradeda persitvarkyti, t. y. mažinti darbuotojų skaičių, taip paspartindamas nedarbo lygio augimą.

Vakarų Europos šalių ir JAV ekonomika pradės atsigaivinti anksčiau, nei Lietuva, todėl skirtumas tarp padėčių darbo rinkoje bus ypač ryškus. Prognozuojame antrąją emigracijos ir protų nutekėjimo bangą, kuri gali būti nemažesnė nei buvusi Lietuvai įstojus į ES. Atsigavus ekonomikai Lietuvoje vėl gali pritrūkti darbo jėgos - ilgainiui tai gali pabloginti socialinio draudimo sistemos (o tuo pačiu ir viso valstybės sektoriaus) padėtį, bei trukdyti spartesniam ekonomikos augimui.

### 3.2 Darbo užmokesčio sumažėjimas būtinas norint padidinti konkurencingumą ir produktyvumą

Neigiamus darbo užmokesčio pokyčius lemia augantis nedarbo lygis. Prognozuojame, kad darbo užmokesčio šiais metais sumažės mažiausiai 10%, o kitais metais – apie 5%. Tikimės, kad situacija 2011 m. stabilizuosis, t. y. vidutinis darbo užmokesčio per metus išliks nepakitęs. Įmonės pradėjo prisitaikyti prie verslo aplinkos pokyčių, sumažindamos savo išlaidas jau praėjusių metų pabaigoje. Šiais metais prisitaikymo procesas vyksta pilnu tempu ir turi poveikį didžiajai daliai dirbančių gyventojų. Manome, kad įmonių išlaidos darbo užmokesčiui sumažės labiau negu vidutinis atlyginimas, nes mažinamos ne tik algos, bet ir darbuotojų skaičius bei darbo valandos. Prognozuojame, kad šios išlaidos sumažės daugiau nei 20% šiais metais ir apie 8-10% kitais metais. Ši tendencija gali pasikeisti kitų metų pabaigoje, kuomet atsigaivins visa ekonomika.

Antrajame 2009 m. ketvirtyje vidutinis darbo užmokesčio prieš mokesčius Lietuvoje (išskyrus individualias įmones) sumažėjo 2,9%, palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu. Vidutinis darbo užmokesčio „į rankas“ sumažėjo 1,5%, palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, bet įvertinus infliaciją – smuko 6,4%. Darbo užmokesčio iki šiol mažėjo gan sparčiai tik privačiame sektoriuje.

Pastebimai išaugus nedarbo lygiui sumažėjo darbuotojų galimybės derėtis dėl atlyginimų, todėl atsirado galimybė mažinti darbo užmokesčio. Manome, kad poveikį darbo užmokesčio statistiniams duomenims švelnina šešėlinė ekonomika, taigi „vokeliuose“ mokamos pajamos turėtų sumažėti labiau.

Antroje šių metų pusėje darbo užmokesčio valdžios sektoriuje sumažės daugiau, nes oficialus bazinis dydis, nuo kurio skaičiuojami valstybės sektoriaus tarnautojų (valstybės tarnautojų, pareigūnų, politikų ir teisėjų) atlyginimai buvo sumažintas 5%. Taip pat pasikeitė ir darbo užmokesčio skaičiavimo koeficientai: mažesnė algą gaunantiems asmenims šis koeficientas buvo padidintas, o kitiems, ypač aukščiausio rango valstybės tarnautojams – sumažintas. Todėl diferenciacija tarp įvairių valstybės tarnautojų rangų atlyginimų laikinai sumažėjo. Dėl šių pokyčių vidutinis mėnesinis darbo užmokesčio kris 10%, ir tam didžiausią įtaką turės 15-20% sumažėjęs aukščiausio rango valstybės tarnautojų darbo užmokesčio. Pavyzdžiui, vyriausiųjų specialistų darbo užmokesčio atskaičius mokesčius sumažės 5%, o žemesnio rango tarnautojų – net padidės. Šie pokyčiai galios iki 2010 m. pabaigos, o vėliau numatoma atlyginimus sugrąžinti į buvusį lygį.

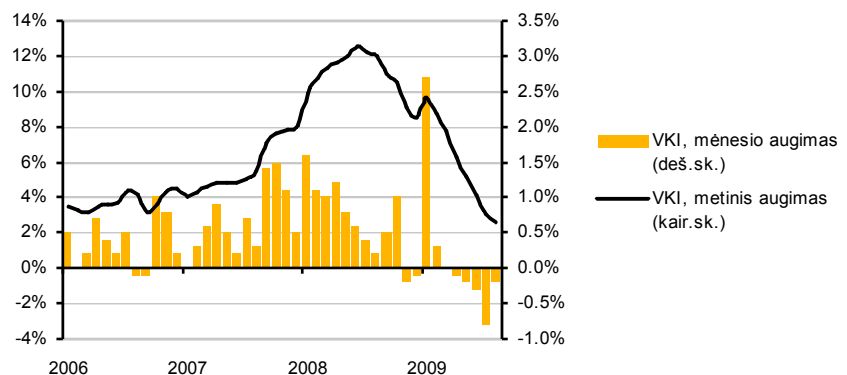
Esama ekonomikos situacija turėtų sumažinti atotrūkį tarp produktyvumo ir darbo užmokesčio pokyčių, kuris augo sparčiau ekonomikos klestėjimo laikais. Darbo produktyvumas pernai padidėjo nežymiai – 3,5%, t. y. gerokai mažiau nei realus darbo užmokesčio (10,1%). Pramonės sektoriuje (kuris yra pagrindinis prekių eksportuotojas) produktyvumo augimas siekė 2,4%, nors transporto, sandėliavimo ir ryšių sektoriuose (pagrindinis paslaugų eksportuotojas) jis buvo 12,4%. Produktyvumas mažmeninėje bei didmeninėje prekyboje sumažėjo 2%.

Prognozuojame, kad atotrūkis tarp darbo užmokesčio ir produktyvumo šiais ir kitais metais ims mažėti, nes darbo užmokesčio sumažėjimas, palyginti su produktyvumo mažėjimu, turėtų būti didesnis. Bendrovės yra priverstos imtis radikalių priemonių, ir jeigu taikomos priemonės bus nepakankamos, pamatysime papildomus darbuotojų atleidimus ir darbo užmokesčio sumažinimus. Neatmetame galimybės, kad jeigu paklausos atsivėrimas bus lėtesnis, nei prognozuota, išvysime dar daugiau įmonių bankrotų. Pasitraukus iš verslo silpniausiosioms įmonėms, darbo jėgos produktyvumo augimo galima tikėtis 2011 metais. Šiais metais produktyvumas (realusis BVP vienam dirbančiam asmeniui) sumažės beveik 8%, 2010 m. nesikeis, o 2011 m. padidės apie 2,3%. Svarbu paminėti, kad šios krizės laikotarpiu produktyvumas didės dėl užimtumo mažėjimo, bet ne investicijų ar inovacijų sąskaita.

Darbuotojų skaičiaus mažėjimas padeda išvengti reikšmingų neigiamų produktyvumo pokyčių ir suformuoja sąlygas spartesniam augimo atsivėrimui ilgalaikėje perspektyvoje. Didelis darbo ieškančiųjų darbo skaičius ir mažas darbo užmokesčio paspartins restruktūrizacijos procesą, kuris gali paskatinti ekonomikos atsivėrimą. Skirtingai nei praėjusiais metais, kuomet ekonomikos augimą daugiausia skatino didesnis užimtumas, produktyvumas ir vėl gali tapti pagrindine varomąja ekonomikos augimo jėga.

Bendrovių konkurencingumą pastaruju metu sumažino sparčiai kylantis darbo užmokesčio ir silpnėjančios šalių, kurios yra mūsų prekybos partnerės, nacionalinės valiutos. Realus efektyvusis valiutų kursas, kuris praėjusių metų pabaigoje ir šių metų pradžioje sparčiai kilo, per pastaruosius kelis mėnesius ėmė laipsniškai mažėti. Didžiausių konkurencingumo pokyčių ir jo padidėjimo tikimės 2009-2010 m., kuomet sumažės išlaidos ir kainos.

### Vartotojų kainų indeksas (VKI)



Šaltinis: SD

### 3.3 Vidaus paklausos spaudimas stumia kainas žemyn

Rugpjūčio mėn. metinė infliacija sumažėjo iki 2,6%, kai tuo tarpu sausio mėnesį ji siekė 9,6%. Mėnesio defliacija buvo užregistruota penktą mėnesį iš eilės. Nuo 2008 m. smukusi vidaus paklausa jau kuris laikas veikia kainas, o anksčiau buvęs maisto ir energijos kainų augimas taip pat nebedaro įtakos vidutinės 12 mėn. infliacijos apskaičiavimams. Kai kurių mokesčių pakėlimas (PVM, akcizų) metų pradžioje lėmė spartesnį kainų augimą, tačiau administruojamų elektros ir dujų kainų sumažinimas šią vasarą sustiprino defliacines tendencijas.

Manome, kad tolesnis kainų mažėjimas šiais metais yra neišvengiamas, o vidutinė metinė infliacija sieks apie 5%. Kainų mažėjimą iš dalies pristabdys rugsėjį nuo 19% iki 21% padidintas PVM tarifas. Tačiau manome, kad ne visa šio padidindimo našta bus perkelta ant vartotojų pečių, nes prekybininkai bus priversti sumažinti kainas dėl smukusios vartotojų perkamosios galios. Prognozuojame, kad 2010 m. infliacija sieks apie 1% dėl išlikiančios silpnos vidaus paklausos. Infliaciją skatins elektros kainos, kurios pakils po Ignalinos atominės elektrinės uždarymo. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos apskaičiavimu reguliuojamos elektros kainos gyventojams vidutiniškai padidės 28%. Elektros kainų didinimą įmonėms yra sunkiau prognozuoti, nes jos priklausys nuo importuojamos elektros ir sutartinių dujų kainų, kurios nulems vietinių energijos gamintojų sąnaudas ir tuo pačiu parduodamos elektros kainą. Vartotojų kainų infliacija neabejotinai priklausys ir nuo pasaulinių prekių kainų, kurios, kaip šiuo metu prognozuojame, kitais metais iš lėto pradės didėti.

### 4. Drastiškai smukęs namų ūkių vartojimas pakirs ekonomiką

Namų ūkių vartojimas šiais metais krito pagreitintu tempu - pirmąjį šių metų ketvirtį, palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, namų ūkių vartojimas smuktelėjo 15,7%, o antrajame – 19,4%. Prognozuojame, kad metinis mažėjimo tempas antroje šių metų pusėje nebus daug spartesnis, todėl 2009 m. namų ūkių vartojimas vidutiniškai sumažės apie 18%, o 2010 – dar mažesniai 6%, tuomet namų ūkių vartojimas grįš prie 2005 m. lygio. Manome, kad metinis namų ūkių vartojimo kritimas tęsis mažiausiai iki 2010 metų vidurio, o gali būti, kad ir iki 2010 m. pabaigos; 2011 m. jis turėtų padidėti 1%. Namų ūkių vartojimą mažins augantis nedarbo lygis, mažėjantis darbo užmokestis ir didelis pesimizmas. Taip pat prognozuojame mažesnius emigrantų pervedimus į Lietuvą - pasaulio ekonomikos nuosmukio sąlygomis emigrantai nebegali savo šeimų remti taip dosniai, kaip ankstesniais metais.

Vartotojų pasitikėjimo indeksas tebėra žemas, palyginti su praėjusių laikotarpių lygiais, nors, lyginant su šių metų pradžia, jis siek tiek pakilo. Panašu, kad visuomenė pradeda priprasti prie pasikeitusių šalies ekonomikos sąlygų, o pasaulio ekonomikos stabilizavimosi požymiai taip pat suteikia optimizmo ir leidžia tikėtis tam tikrų teigiamų poslinkių šalyje. Namų ūkių finansai bus gan įtempti – kaip rodo pasitikėjimo tyrimas, tik 20% gyventojų tikisi padidinti savo santaupas.

Skolinimasis neskatins vartojimo, kaip kad buvo ankstesniais metais: bendro įsiskolinimo sumažėjimo procesas šiuo metu yra pačiame įkarštyje. Paskolų portfelis krenta jau nuo praėjusių metų. Gyventojai vis rečiau skolinasi, o kai kurie stengiasi sumažinti savo turimus įsiskolinimus, tuo apribodami ir vartojimą. Bankai taip pat atsargiau skolina, atidžiai

vertindami savo klientų ateities pajamas. Nuo šių metų vasario naujų paskolų gyventojams skaičius buvo neigiamas (per šešis mėnesius – 763 mln. litų), t. y. gyventojai stengiasi gražinti turimas paskolas (to nebuvo nuo 2001 m.)

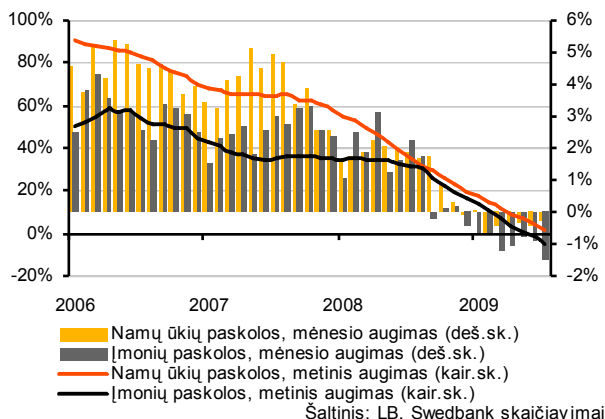
Menkas namų ūkių vartojimas ir toliau darys neigiamą poveikį vidaus paklausos sektoriams ir importuotojams. Pavyzdžiui, mažmeninės prekybos pardavimai, kurie yra geras namų ūkių vartojimo indikatorius, per pirmuosius septynis šių metų mėnesius sumažėjo 28,5% (įvertinus kainų pokyčius). Pastaruoju metu mažmeninių pardavimų kritimas stabilizavosi - tai rodo, kad gyventojai jau prisitaikė prie pasikeitusių sąlygų.

### Griežta fiskalinė politika

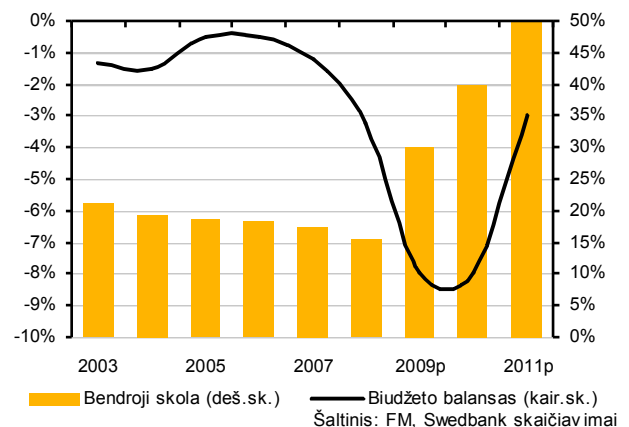
Praėjusius metus buvusi ekspansyvi fiskalinė politika, prognozuojamu laikotarpiu tampa griežtesnė. Ekonomikos nuosmukis toliau didins valdžios sektoriaus biudžeto deficitą – vyriausybė pajus tolesnį mokesčių pajamų sumažėjimą, o išlaidos mažės gerokai lėčiau, jeigu iš esmės nebus pagerintas valdžios sektoriaus efektyvumas. Tam, kad biudžeto deficitas neišaugtų iki nesubalansuotų lygių, vyriausybei jau teko gerokai apkarpyti išlaidas ir imtis kai kurių biudžeto pajamų didinimo priemonių. Ribotos galimybės skolintis už prieinamą kainą ir pasiryžimas įvykdyti Maastrichto biudžeto kriterijų per dvejus metus, verčia Vyriausybę taikyti griežtą fiskalinę politiką.

Manome, kad net ir sumažinus išlaidas 2009 m. biudžeto deficitas sudarys apie 8% BVP, panašus lygis išliks ir kitais metais. O griežta fiskalinė politika ir geresnis biudžeto pajamų surinkimas, atsigauant ekonomikai, 2011 m. gali padėti biudžeto deficitą sumažinti iki Maastrichto kriterijaus lygio, t. y. 3% BVP. Tačiau norint šį tikslą

Namų ūkių ir nefinansinių įmonių paskolos



Valdžios sektoriaus finansai, % BVP



pasiekti, reikės imtis papildomų priemonių. Bet būtina vengti ilgalaikiam augimui svarbių išlaidų (tokių kaip bendram finansavimui skirtos ES lėšos ir eksporto skatinimo priemonės) mažinimo.

Pastebimai kritus mokesčių pajamų surinkimui nuo 2009 m. pradžios, šalies vyriausybė buvo priversta priimti beveik 7,5% BVP siekiantį fiskalinį taupymo paketą, kurį sudarė mokesčių didinimo ir išlaidų mažinimo priemonės. Manome, kad valdžios sektoriaus vartojimo išlaidos šiais ir kitais metais turėtų sumažėti apie 5%, o 2011 m. – dar apie 3%.

Pirmoje šių metų pusėje Lietuvos valdžios sektoriaus deficitas sudarė 4,8% BVP. Valstybės biudžeto pajamos labai priklauso

nuo cikliškų mokesčių, t. y. PVM ir akcizų, kurie sudaro apie pusę visų biudžeto pajamų. Artimiausiu metu šių mokesčių surinkimas bus dar prastesnis: didėjantis nedarbas, mažėjančios pajamos ir silpnas vartojimas turės dar didesnę neigiamą poveikį mokesčių pajamoms. PVM tarifo padidinimas nuo 19% iki 21% tik laikinai padės padidinti pajamas, nes papildomas spaudimas paklausai dėl kainų padidėjimo turės ir neigiamą poveikį biudžetui. Pirmąją šių metų pusę valstybės skola išaugo 41,6%, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus – prognozuojame, kad šiais metais ji sieks apie 30% BVP.

Finansų ministerija pasirašė sutartį su Europos Tarybos vystymo banku dėl ilgalaikės (15 metų) apie 450 mln. litų

paskolos Lietuvai, kuria bus bendrafinansuojamos valstybės investicijos į socialinės infrastruktūros plėtros projektus. Paskolos bus išmokamos anuiteto principu ir su kiekviena kartą kitokiomis palūkanų normomis. Paskola bus teikiama dalimis, kiekvieną kartą bankas nustatys konkrečią palūkanų normą. Šiais metais planuojama skolintis apie 103,5 mln. litų, už šią sumą mokant 4,7% palūkanų. Per pirmuosius septynis šių metų mėnesius Finansų ministerija vidaus rinkoje neviešai pasiskolino 2,393 mlrd. litų.

---

# Kontaktai:

## "Swedbank" Ekonomikos analizės departamentas

---

### Švedija

Cecilia Hermansson	Vadovas	+46 8 5859 1588	cecilia.hermansson@swedbank.se
Jörgen Kennemar	Vyriausiasis makroekonomikos analitikas	+46 8 5859 1478	jörgen.kennemar@swedbank.se
Magnus Alvesson	Vyriausiasis makroekonomikos analitikas	+46 8 5859 3341	magnus.alvesson@swedbank.se

### Lietuva

Lina Vrubliauskienė	Vyriausioji makroekonomikos analitikė	+370 5 268 4275	lina.vrubliauskiene@swedbank.lt
Ieva Vyšniauskaitė	Makroekonomikos analitikė	+370 5 268 4156	ieva.vysniauskaite@swedbank.lt

### Latvija

Mārtiņš Kazāks	Vadovas	+371 67 445 859	martins.kazaks@swedbank.lv
Dainis Stikuts	Vyriausiasis makroekonomikos analitikas	+371 67 445 844	dainis.stikuts@swedbank.lv
Lija Strašuna	Vyriausioji makroekonomikos analitikė	+371 67 445 875	lija.strasuna@swedbank.lv

### Estija

Maris Lauri	Vyriausioji makroekonomikos analitikė	+372 6 131 202	maris.lauri@swedbank.ee
Elina Allikalt	Makroekonomikos analitikė	+372 6 131 989	elina.allikalt@swedbank.ee
Annika Paabut	Makroekonomikos analitikė	+372 6 135 440	annika.paabut@swedbank.ee

# Sutrumpinimai:

ECB - Europos Centrinis Bankas

ES - Europos Sąjunga

EBPO - Europos bendradarbiavimo ir plėtros organizacija

FM - Finansų ministerija

GKI - gamintojų kainų indeksas

LB - Lietuvos Bankas (centrinis bankas)

SD - Lietuvos statistikos departamentas

SVKI - suderintas vartotojų kainų indeksas

TUI - tiesioginės užsienio investicijos

VKI - vartojimo kainų indeksas

© Visos teisės priklauso „Swedbank“, 2009. Šioje ataskaitoje esanti informacija yra konfidenciali ir skirta išimtinai tik „Swedbank“ klientų, kuriems ši informacija pateikta, naudojimui. Informacijos kopijavimas, atgaminimas, citavimas, skelbimas bet kokia forma ar siuntimas tretiesiems asmenims be „Swedbank“ sutikimo draudžiamas. Priimdami šią ataskaitą Jūs sutinkate su aukščiau išvardintais apribojimais.

Informacija apie tai, kiek akcijų „Swedbank“ turi ataskaitoje minimose bendrovėse, taip pat informacija apie „Swedbank“ priklausančias įmones bei institucijas, prižiūrinčias kiekvieną tokią įmonę, ar bet kokia kita su tokiomis įmonėmis susijusi informacija pateikiama internetinėje svetainėje [www.swedbank.lt](http://www.swedbank.lt).

Asmenys, negalintys pasiekti nurodytos internetinės svetainės, gali susisiekti su atitinkamais analitikais, nurodytais šiame ataskaitos puslapyje.